

USTAWA

z dnia 2026 r.

o zmianie ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹

Art. 1. W ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2025 r. poz. 1006) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 33 w pkt 3 uchyla się lit. f i g;

2) art. 34 otrzymuje brzmienie:

„Art. 34. Minister właściwy do spraw wewnętrznych zapewnia kierownikom urzędów stanu cywilnego blankiety odpisów aktów stanu cywilnego i zaświadczeń stwierdzających, że zgodnie z prawem polskim można zawrzeć małżeństwo.”;

3) w art. 44:

a) w ust. 1 uchyla się pkt 3,

b) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Wniosek o wydanie odpisu aktu stanu cywilnego lub o wydanie zaświadczenia o zamieszczonych lub niezamieszczonych w rejestrze stanu cywilnego danych dotyczących wskazanej osoby składa się do wybranego kierownika urzędu stanu cywilnego.”;

c) ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„6. Odpis aktu stanu cywilnego lub zaświadczenie o zamieszczonych lub niezamieszczonych w rejestrze stanu cywilnego danych dotyczących wskazanej osoby mogą zostać wydane na wniosek, w formie dokumentu elektronicznego opatrzonego kwalifikowanym podpisem elektronicznym.”;

4) uchyla się art. 49;

5) w art. 104 uchyla się ust. 5;

6) w art. 107:

a) dotychczasowy pkt 3 oznacza się jako pkt 4,

b) po pkt 2 dodaje się pkt 3 w brzmieniu:

„3) zagraniczny dokument stwierdza:

a) zawarcie małżeństwa przez osoby tej samej płci,

b) zawarcie małżeństwa przez więcej niż dwie osoby,

¹ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawę z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe oraz ustawę z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach.

c) zawarcie małżeństwa, w którym przynajmniej jedna z osób nie spełnia wymogu wieku, o którym mowa w art. 10 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, albo

d) że rodzicami dziecka są osoby tej samej płci lub więcej niż dwie osoby;”;

Art. 2. W ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2026 r. poz. 236) w art. 114¹ dodaje się § 3–6 w brzmieniu:

„§ 3. Nie może przysposobić dziecka osoba, która:

1) pozostaje z osobą tej samej płci, zgodnie z prawem obcym, w związku małżeńskim albo w innym zarejestrowanym związku, niezależnie od zakresu skutków prawnych takiego związku;

2) prowadzi z osobą tej samej płci wspólne gospodarstwo domowe, pozostając z nią w relacji wykraczającej poza więź rodzinną lub koleżeńską.

§ 4. Osoba ubiegająca się o przysposobienie składa przed sądem opiekuńczym oświadczenie o niepozostawaniu w żadnym ze stosunków wymienionych w § 3. Przepis art. 172 ust. 8 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej stosuje się odpowiednio.

§ 5. Sąd opiekuńczy bada okoliczność, o której mowa w § 3 pkt 2, wyłącznie w razie powzięcia uzasadnionych wątpliwości co do prawdziwości oświadczenia złożonego na podstawie § 4. Badanie ograniczone jest do okoliczności niezbędnych do ustalenia prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego oraz charakteru relacji, o których mowa w § 3 pkt 2 i nie obejmuje ustalania orientacji seksualnej osoby ubiegającej się o przysposobienie ani osób trzecich.

§ 6. Przepisy § 3 stosuje się odpowiednio do przysposobienia wspólnego oraz przysposobienia dziecka małżonka.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 503) art. 48 otrzymuje brzmienie:

„Art. 48. 1. O możliwości zawarcia małżeństwa rozstrzyga w stosunku do każdej ze stron jej prawo ojczyście z chwili zawarcia małżeństwa.

2. Nie stosuje się przepisów prawa obcego w zakresie, w jakim dotyczyłyby stosunków rodzinnych lub opiekuńczych między osobami tej samej płci. Nie uznaje się również w Rzeczypospolitej Polskiej skutków prawnych orzeczeń sądów państw obcych wydanych na podstawie takich przepisów.”.

Art. 4. W ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2025 r. poz. 1079) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 160 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) cudzoziemcowi będącemu krewnym albo powinowatym w rozumieniu ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2026 r. poz. 236) zamieszkującego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatela polskiego lub obywatela innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego

Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, z którym przebywa wspólnie na tym terytorium, jeżeli cudzoziemiec spełnia wymogi, o których mowa w art. 159 ust. 1 pkt 2.”;

2) w art. 187 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) jego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niezbędny z uwagi na konieczność poszanowania prawa do życia rodzinnego obejmującego relacje z osobami, z którymi pozostaje w stosunku pokrewieństwa albo powinowactwa w rozumieniu Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, a cudzoziemiec przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nielegalnie, lub”;

3) w art. 348 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) naruszałoby jego prawo do życia rodzinnego lub prywatnego obejmującego relacje z osobami, z którymi pozostaje w stosunku pokrewieństwa albo powinowactwa w rozumieniu Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, lub”.

Art. 5. Zagraniczny dokument stanu cywilnego przeniesiony do rejestru stanu cywilnego w drodze transkrypcji przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, którego treść odpowiada okolicznościom określonym w art. 107 pkt 3 lub pkt 4 ustawy zmienianej w art. 1, nie wywołuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej skutków prawnych przewidzianych dla aktu stanu cywilnego.

Art. 6. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel wydania ustawy

Proponowane zmiany mają na celu wzmocnienie w polskim porządku prawnym gwarancji poszanowania poręczonej konstytucyjnie tożsamości małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny oraz statusu prawnego rodziny wynikającego z art. 18 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r., jak również eliminację tych przepisów ustawowych, które są lub mogą być wykorzystane do osłabienia albo wręcz zakwestionowania konstytucyjnego standardu ochrony małżeństwa i rodziny. Realność takiego ryzyka wynika nie tylko z doświadczeń tych państw, w których w dokonaniu prawnej instytucjonalizacji związków partnerskich osób tej samej płci oraz w odniesieniu pojęcia małżeństwa do tego rodzaju związków między osobami tej samej płci, zasadniczy wpływ miało orzecznictwo sądowe. Sądy pomimo braku podstaw prawnych lub w drodze wykładni *contra legem* albo *praeter legem* modyfikowały znaczenie obowiązujących przepisów i podstawowych pojęć w celu przyznania – lub zbliżenia – statusu prawnego małżeństwa i rodziny relacjom lub wspólnotom z gruntu odmiennym.

Niestety drogą tą od kilku lat podążają niektóre sądy administracyjne. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z 8 stycznia 2019 r., IV SA/Wa 2618/18, stwierdził, że z art. 18 Konstytucji nie wynika zakaz rejestracji jako małżeństwa związku

innego niż kobiety z mężczyzną. Z kolei Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu w wyroku z 5 kwietnia 2018 r., II SA/Po 1169/17, nakazał dokonanie transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia dziecka, w którym jako rodzice widniały dwie kobiety, instruując organ administracji publicznej, by w transkrybowanym akcie pominął dane ojca, pozostawiając to miejsce puste i dodając w przypiskach stosowne wyjaśnienie (choć polskie prawo nakazuje wpisywanie danych ojca – choćby fikcyjnych – w każdym przypadku). Jeszcze dalej, jak się zdaje, poszedł Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 10 października 2018 r., II OSK 2552/16, nakazując transkrypcję aktu urodzenia, w którym jako rodzice widnieją dwie kobiety, i niejednoznacznie otwierając drogę do wpisania do polskiego rejestru stanu cywilnego kobiety jako ojca. Podobnie orzekł Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie w wyroku z 4 czerwca 2019 r., III SA/Kr 233/19.

Obecnie proces ten nabrał szczególnej dynamiki. Po pierwsze, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 25 listopada 2025 r. w sprawie C-713/23 Cupriak-Trojan, Trojan przeciwko Wojewodzie Mazowieckiemu uznał – wykraczając poza zakres kompetencji przyznanych Unii Europejskiej w Traktatach – że państwo członkowskie jest zobowiązane w jakiś sposób uznać „małżeństwo” zawarte między osobami tej samej płci w innym państwie członkowskim.

Po drugie, Naczelny Sąd Administracyjny, podążając za wyrokiem TSUE, w wyroku z dnia 20 marca 2026 r. (sygn. akt II OSK 216/21) zobowiązał kierownika urzędu stanu cywilnego do dokonania przeniesienia do polskiego rejestru stanu cywilnego aktu „małżeństwa” zawartego w Berlinie między dwoma mężczyznami – tym samym przypisując art. 104 ust. 5 i art. 107 pkt 3 PASC treść normatywną sprzeczną z literalnym brzmieniem tychże przepisów oraz z uchwałą siedmiu sędziów NSA z dnia 2 grudnia 2019 r. (sygn. akt II OPS 1/19), która stwierdzała niedopuszczalność takiej transkrypcji.

Po trzecie, Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gorzowie Wielkopolskim w wyroku z dnia 15 kwietnia 2026 r. (sygn. akt II SA/Go 673/25) zastosował już tę nową, pozaustawową treść normatywną.

Po czwarte, Minister Cyfryzacji wydał rozporządzenia zmieniające wzór aktu małżeństwa tak, by umożliwić wpisywanie do polskich aktów osób tej samej płci. Taka próba – jak słusznie wskazywano w debacie publicznej – stanowi rażące naruszenie art. 92 Konstytucji RP, ponieważ rozporządzenie jako akt wykonawczy nie może modyfikować ustawy, a tym bardziej Konstytucji. Niemniej sam fakt, że rozporządzenie takie zostało zapowiedziane, świadczy o skali zagrożenia dla konstytucyjnej tożsamości małżeństwa.

2. Konstytucyjny standard w zakresie otoczenia małżeństwa oraz rodziny ochroną i opieką

W polskim porządku prawnym tożsamość małżeństwa jest chroniona przez przepisy Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. Zgodnie z art. 18 ustawy zasadniczej, małżeństwo to wyłącznie związek kobiety i mężczyzny. Nie ulega wątpliwości, że niedopuszczalne jest wprowadzenie w polskim systemie prawnym przepisów odnoszących pojęcie małżeństwa do związków osób tej samej płci. Nie jest także zgodne z Konstytucją tworzenie wyjątków bądź luk od zasady ochrony tożsamości małżeństwa.

Konsekwencją sformułowania art. 18 Konstytucji jest bowiem brak możliwości wprowadzania do polskiego systemu prawa innych instytucji, których funkcja byłaby zbliżona do instytucji małżeństwa, czy to pomiędzy kobietą i mężczyzną, czy to osobami tej samej płci, czy wreszcie w innej konfiguracji podmiotowej. Innymi słowy, niedopuszczalna jest instytucjonalizacja jakiegokolwiek innej niż małżeństwo formy pożycia pomiędzy mężczyzną i kobietą, a tym bardziej pomiędzy osobami tej samej płci.

Stanowisko to znajduje także silne potwierdzenie w przebiegu prac legislacyjnych nad ustawą zasadniczą. Ostateczną redakcję art. 18 Konstytucji RP nadało Zgromadzenie Narodowe podczas drugiego czytania projektu Konstytucji w dniu 21 marca 1997 r., kiedy została przyjęta większością 432 głosów spośród 477 głosujących poprawka nr 47, chroniąca tożsamość małżeństwa, czyli dookreślająca wyraz „małżeństwo” zwrotem „jako związek kobiety i mężczyzny”. W konsekwencji zwrot „małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny” należy interpretować nie jako preferencję prawodawcy dla określonej formy małżeństwa – obok innych jego hipotetycznych odmian – lecz jako stwierdzenie faktu, że małżeństwo to związek kobiety i mężczyzny, a nadto obowiązkiem władz publicznych jest ochrona (tożsamości) małżeństwa i opieka nad nim.

Jak wskazał w opinii legislacyjnej Sąd Najwyższy, „związek osób różnej płci, które nie zawarły małżeństwa, nie może wywoływać ani takich samych skutków, jakie wywołuje małżeństwo, ani też skutków zbliżonych do skutków małżeństwa, zwłaszcza będących konsekwencją preferencyjnego traktowania małżeństwa”, a co za tym idzie: „instytucjonalizacja związku partnerskiego osób tej samej lub różnej płci pozostających we wspólnym pożyciu i przyznanie im większości (a tym bardziej wszystkich) przywilejów zastrzeżonych dla małżonków jest niedopuszczalne w świetle art. 18 Konstytucji RP”.

Doniosłość znaczenia art. 18 Konstytucji bardzo wyraźnie podkreślił Trybunał Konstytucyjny stwierdzając, że „małżeństwo (jako związek kobiety i mężczyzny) uzyskało w prawie krajowym RP odrębny status konstytucyjny zdeterminowany postanowieniami art. 18 Konstytucji. Zmiana tego statusu byłaby możliwa jedynie przy zachowaniu rygorów trybu zmiany Konstytucji, określonych w art. 235 tego aktu. W żadnym wypadku, także ze względów formalnoprawnych, zmiana charakteru czy statusu małżeństwa w polskim systemie prawnokonstytucyjnym nie mogłaby przyjąć formy ratyfikowanej umowy międzynarodowej (nawet: ratyfikowanej w sposób kwalifikowany)” (wyrok TK z 11 maja 2005 r., K 18/04).

To ostatnie stwierdzenie ma fundamentalne znaczenie dla oceny wyroku TSUE z 25 listopada 2025 r. Jeśli bowiem zmiana statusu małżeństwa nie mogłaby nastąpić nawet przez ratyfikowaną umowę międzynarodową, tym bardziej nie może nastąpić przez orzeczenie organu sądowego organizacji międzynarodowej, do której Polska przystąpiła. Status małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny należy zatem do katalogu materii nieprzekazywalnych w trybie art. 90 ust. 1 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 listopada 2010 r. (sygn. akt K 32/09) doprecyzował tę myśl wskazując, że „do materii objętych całkowitym zakazem przekazania” zaliczyć należy „postanowienia określające zasady naczelne Konstytucji”, a niewątpliwie egzemplifikacją przepisu tej rangi jest art. 18 Konstytucji RP wyznaczający zasadę respektowania

tożsamości małżeństwa jako podstawową dla ustroju społecznego Rzeczypospolitej Polskiej.

W tym kontekście należy także zasygnalizować, że wyrok TSUE z 25 listopada 2025 r. w sprawie C-713/23, na który powołują się obecnie organy administracji rządowej oraz niektóre sądy administracyjne, został wydany z przekroczeniem kompetencji przyznanych Unii Europejskiej w Traktatach. Materia prawa małżeńskiego i rodzinnego nie należy do kompetencji przyznanych Unii w art. 3 i 4 TFUE, lecz – zgodnie z art. 5 ust. 2 TUE – pozostaje w wyłącznej gestii państw członkowskich. Dodatkowo, oparcie rozstrzygnięcia TSUE m.in. na art. 7 i art. 21 ust. 1 Karty praw podstawowych UE pozostaje w sprzeczności z art. 1 ust. 1 Protokołu (nr 30) w sprawie stosowania Karty praw podstawowych do Polski i Zjednoczonego Królestwa – stanowiącego integralną część prawa pierwotnego UE – który wprost wyklucza możliwość uznania przez TSUE polskich regulacji za niezgodne z prawami zawartymi w Karcie. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego (m.in. wyroki K 18/04, P 7/20, K 3/21) akty instytucji UE wydane *ultra vires* nie są objęte zasadą pierwszeństwa prawa unijnego.

3. Różnica pomiędzy dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

W związku z ciążącym na ustawodawcy zwykłym obowiązkiem otoczenia małżeństwa i rodziny ochroną i opieką projekt przewiduje zmiany w czterech ustawach:

- ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (dalej: p.a.s.c.),
- ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (dalej: KRiO),
- ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (dalej: p.p.m.) oraz
- ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach.

Projekt zmierza do wzmocnienia ustawowych gwarancji zasady o randze konstytucyjnej, wyrażonej w art. 18 Konstytucji RP definiującym małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny. Norma ta obowiązuje i wiąże wszystkie organy władzy publicznej, a jej treść nie budzi wątpliwości interpretacyjnych ani nie podlega modyfikacji w trybie ustawodawstwa zwykłego. Potrzeba interwencji ustawodawcy wynika z tego, że przepisom ustawowym nadano w drodze wykładni – w szczególności w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 25 listopada 2025 r. w sprawie C-713/23 oraz w wydanym w ślad za nim wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 marca 2026 r. – treść normatywną sprzeczną z ich brzmieniem oraz z powołanym wzorcem konstytucyjnym i zachęcając tym samym do podejmowania prób przenoszenia do polskiego rejestru stanu cywilnego zagranicznych aktów określających związek jedнопłciowy mianem „małżeństwa” oraz do wiązania z nimi skutków prawnych. Projekt przeciwdziała takiej praktyce, doprecyzowując przepisy ustawowe w sposób wyłączający możliwość ich wykładni niezgodnej z art. 18 Konstytucji RP.

Zamierzony skutek osiągnąć jest na czterech płaszczyznach jednocześnie, odpowiadających czterem nowelizowanym ustawom, z których każda zamyka odrębną drogę przenikania takich stosunków do krajowego porządku prawnego.

- 1) **Prawo o aktach stanu cywilnego (rdzeń projektu).** Projekt przewiduje cztery zasadnicze rozwiązania:
- Likwidacja *zaświadczenia o stanie cywilnym* (art. 1 pkt 1-4 projektu) – wprowadzonego w 2015 r. substytutu zaświadczenia o braku przeszkód do zawarcia małżeństwa, ułatwiającego zawieranie związków jedнопłciowych zagranicą.
 - Zniesienie tzw. *transkrypcji obligatoryjnej* (art. 1 pkt 5 projektu) — przepisu, który bywał błędnie interpretowany jako zmuszający urzędnika do przepisania zagranicznego aktu do polskiego rejestru.
 - Wprowadzenie nowego, zamkniętego katalogu sytuacji, w których urzędnik ma obowiązek odmówić transkrypcji (art. 1 pkt 6 projektu). Chodzi o sytuacje, gdy zagraniczny dokument stwierdza:
 - zawarcie małżeństwa przez osoby tej samej płci,
 - zawarcie małżeństwa przez więcej niż dwie osoby,
 - zawarcie małżeństwa, w którym przynajmniej jedna z osób nie spełnia wymogu pełnoletności albo
 - że rodzicami dziecka są osoby tej samej płci lub więcej niż dwie osoby;
 - Dodanie (art. 1 pkt 7 projektu) nowego przepisu stanowiącego, iż dokument, którego nie transkrybowano z powyższych powodów lub ze względu na klauzulę porządku publicznego, nie wywołuje w Polsce skutków prawnych przewidzianych dla aktu stanu cywilnego tak aby nie dało się obejść odmowy transkrypcji, dochodząc pojedynczych uprawnień (podatki, renta, dziedziczenie itd.) bezpośrednio przed sądami.
- 2) **Kodeks rodzinny i opiekuńczy.** Projekt przewiduje zakaz przysposobienia (adopcji) dziecka przez osobę pozostającą w związku jedнопłciowym – zarówno sformalizowanym za granicą („małżeństwo”, związek partnerski), jak i w związku nieformalnym. Przewidziano także regulację dowodową: kandydat składa oświadczenie, a sąd weryfikuje je tylko przy uzasadnionych wątpliwościach i bez badania orientacji seksualnej. Nowelizacja w tym zakresie zamyka furtkę „krajową” — adopcję dokonywaną przez polski sąd.
- 3) **Prawo prywatne międzynarodowe.** Jedna zmiana o dużej wadze (art. 48 ust. 2): polski sąd nie stosuje obcego prawa dotyczącego stosunków rodzinnych między osobami tej samej płci i nie uznaje orzeczeń zagranicznych sądów wydanych na jego podstawie. To zamyka furtkę „kolizyjną” — sytuację, w której polski sąd musiałby sięgnąć po prawo np. niemieckie czy hiszpańskie.
- 4) **Ustawa o cudzoziemcach.** Zmiana bardziej techniczna: przy zezwoleniach na pobyt i zgodzie humanitarnej projekt zastępuje nieostre pojęcie „życia rodzinnego” precyzyjnymi pojęciami pokrewieństwa i powinowactwa z KRO.

Przepisy końcowe. Przepis przejściowy rozciąga skutek (brak skutków prawnych) także na akty już wpisane do rejestru przed wejściem ustawy w życie; ustawa wchodzi w życie po 30 dniach.

Powyższe zmiany mają na celu harmonizację przepisów ustawy z Konstytucją RP, która w sposób jasny i celowy chroni tożsamość małżeństwa i rodziny, opartej na trwałym związku mężczyzny i kobiety. Cztery nowelizowane ustawy odpowiadają czterem odrębnym drogom, którymi skutki zagranicznego „małżeństwa” lub rodzicielstwa osób tej samej płci mogłyby zostać przeniesione do krajowego porządku prawnego: rejestrowa (PASC), adopcyjna (KRiO), kolizyjna (PPM) i pobytowa (cudzoziemcy). Projekt zamyka każdą z nich osobnym przepisem.

4. Zmiany w ustawie Prawo o aktach stanu cywilnego

4.1. Zniesienie instytucji zaświadczenia o stanie cywilnym

Do czasu uchwalenia p.a.s.c. zawarcie przez obywatela polskiego małżeństwa z osobą niebędącą obywatelem polskim w oparciu o prawo inne niż polskie umożliwiało zaświadczenie stwierdzające, że zgodnie z prawem polskim można zawrzeć małżeństwo, wydawane przez kierownika urzędu stanu cywilnego (konsula). W celu uzyskania takiego zaświadczenia, konieczne było (i jest nadal) podanie m.in. imienia, nazwiska i płci przyszłego współmałżonka. W związku z tym zaświadczenia tego nie może uzyskać osoba, której przyszły „współmałżonek” jest osobą tej samej płci co obywatel polski wnioskujący o wydanie tego dokumentu.

Na mocy przepisów p.a.s.c. od 1 marca 2015 r. wprowadzono nowy rodzaj zaświadczeń wydawanych przez kierownika urzędu stanu cywilnego z rejestru stanu cywilnego – zaświadczenia o stanie cywilnym. Nowy typ zaświadczeń – w świetle Kodeksu postępowania administracyjnego od samego początku zbędny – mógł służyć obywatelom polskim jako substytut zaświadczenia o braku przeszkód do zawarcia małżeństwa. W szczególności, zaświadczenie to pozwala na zawieranie w państwach, w których tego rodzaju związki są prawnie zinstytucjonalizowane, związków jednopłciowych określanych tam mianem „małżeństwa” oraz małżeństw poligamicznych, czyli związków nie mających racji bytu w świetle prawa polskiego.

Projekt zakłada uchylenie przepisów p.a.s.c., na mocy których wprowadzono zaświadczenia o stanie cywilnym (art. 49 i odpowiednie fragmenty art. 33, 34 i 44).

4.2. Zniesienie instytucji transkrypcji obligatoryjnej

Ponadto projekt zakłada likwidację instytucji transkrypcji obligatoryjnej – wprowadzonej do polskiego porządku prawnego przez p.a.s.c. (art. 104 ust. 5), w ramach której podejmowane są liczne próby (w tym pierwsze zakończone sukcesem) wpisania do polskiego rejestru stanu cywilnego zagranicznych aktów zawierających dane podważające konstytucyjną ochronę tożsamości małżeństwa i rodziny, np. wskazujących, że nupturieni byli tej samej płci albo że dziecko ma rodziców tej samej płci.

Wprawdzie w orzecznictwie sądowoadministracyjnym przez wiele lat dominował pogląd, w tym wyrażony w uchwale siedmiu sędziów NSA z 2 grudnia 2019 r. (sygn. akt II OPS 1/19), że podmiotem zawartego w tym przepisie obowiązku jest obywatel, który

jeśli żąda dalszych czynności, o których mowa w art. 104 ust. 5 p.a.s.c., ma obowiązek zgłoszenia tego faktu do polskiego urzędu stanu cywilnego. W żadnym razie z tego przepisu nie wynika jednak obowiązek urzędu stanu cywilnego, by ten dokonał transkrypcji w każdej sytuacji, bez względu na treść art. 107 p.a.s.c. Jednak ze względu na swoje brzmienie art. 104 ust. 5 p.a.s.c. bywa błędnie interpretowany, jako rzekomo uniemożliwiający uzyskanie przez obywateli polskich dowodów tożsamości lub numeru PESEL.

W rzeczywistości obywatel polski, urodzony za granicą, w wyniku odmowy transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia nie traci uprawnień, które przewiduje polskie prawo, w szczególności prawa do uzyskania dowodu osobistego czy paszportu albo numeru PESEL, gdyż żadne przepisy nie nakazują transkrypcji aktu urodzenia.

4.3. Wprowadzenie nowych przesłanek obligatoryjnej odmowy transkrypcji

Opisana wyżej praktyka orzecznicza prowadzi do sytuacji, w której norma dekodowana z art. 107 pkt 3 PASC w drodze wykładni sądowej odbiega od jej literalnego brzmienia oraz od treści ustalonej w dotychczasowym orzecznictwie. Usunięcie tej rozbieżności wymaga interwencji ustawodawcy poprzez wymienienie w samym tekście ustawy konkretnych kategorii zdarzeń, których transkrybować nie wolno. Nie wystarczy bowiem ogólna klauzula porządku publicznego — została ona już bowiem przez sądy zreinterpretowana.

Dlatego projekt dodaje do art. 107 PASC nowy pkt 3, który wymienia cztery sytuacje, w których kierownik urzędu stanu cywilnego ma obowiązek odmówić transkrypcji:

- gdy zagraniczny dokument stwierdza zawarcie małżeństwa przez osoby tej samej płci;
- gdy stwierdza zawarcie małżeństwa przez więcej niż dwie osoby (małżeństwa poligamiczne);
- gdy stwierdza zawarcie małżeństwa, w którym co najmniej jedna osoba nie spełnia wymogu wieku przewidzianego w polskim Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym;
- gdy stwierdza, że rodzicami dziecka są osoby tej samej płci albo więcej niż dwie osoby.

Wyliczenie ma charakter zamknięty i kategoriyczny — nie zawiera zwrotu „w szczególności”. Oznacza to, że w każdej z wymienionych sytuacji odmowa jest obligatoryjna i nie podlega ocenie sądu „w okolicznościach konkretnej sprawy”. Sąd administracyjny nie może uznać, że akurat w danym przypadku transkrypcja byłaby dopuszczalna — ustawodawca przesądza tę kwestię z góry.

Równocześnie dotychczasowa ogólna klauzula porządku publicznego (obecny pkt 3) zostaje przeniesiona do pkt 4 w niezmienionym brzmieniu. Zachowuje ona pełne znaczenie i obejmuje wszystkie pozostałe sytuacje, w których transkrypcja byłaby sprzeczna z podstawowymi zasadami polskiego porządku prawnego, a które nie zostały wprost wymienione w pkt 3 (np. transkrypcja aktu małżeństwa zawartego pod przymusem albo między osobami spokrewnionymi). Pkt 3 i pkt 4 mają charakter

komplementarny i stanowią samodzielne podstawy odmowy transkrypcji — pkt 3 jako szczegółowe wyliczenie, pkt 4 jako ogólna klauzula porządku publicznego obejmująca sytuacje w pkt 3 niewymienione.

4.4. Przepis przejściowy — dokumenty transkrybowane przed wejściem w życie ustawy

Art. 5 zawiera przepis przejściowy odnoszący się do zagranicznych dokumentów stanu cywilnego przeniesionych do rejestru stanu cywilnego w drodze transkrypcji przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, których treść odpowiada okolicznościom określonym w art. 107 pkt 3 lub pkt 4 ustawy zmienianej w art. 1 — w szczególności dokumentów stwierdzających zawarcie „małżeństwa” przez osoby tej samej płci.

Przepis ma charakter porządkujący i potwierdzający, a nie konstytutywny. Nie odbiera on skutków prawnych zdarzeniom, które uprzednio takie skutki wywoływały, lecz potwierdza, że transkrypcja dokumentu, którego treść jest sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, nie mogła wykreować w polskim porządku prawnym statusu, którego porządek ten nie zna. O materialnej ważności małżeństwa oraz o skutkach prawnych z niego wynikających rozstrzyga prawo polskie, nie zaś sama czynność rejestrowa. Transkrypcja ma charakter deklaratoryjny — odnotowuje stan cywilny istniejący na podstawie właściwego prawa, nie zaś go ustanawia. W odniesieniu do obywatela polskiego zdolność do zawarcia małżeństwa oraz materialne przesłanki jego zawarcia podlegają prawu polskiemu (art. 18 Konstytucji RP, art. 1 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego), które za małżeństwo uznaje wyłącznie związek kobiety i mężczyzny. Dokonanie transkrypcji wbrew tym przepisom nie zmienia oceny materialnej i nie wywołuje skutku w postaci powstania stosunku małżeństwa.

Wobec powyższego art. 5 nie ma charakteru retroaktywnego. Nie ingeruje w sytuacje prawne zamknięte ani nie pozbawia jednostek praw słusznie nabytych — odnosi się bowiem do wpisów, które od początku były pozbawione materialnej podstawy w prawie polskim, a zatem nie mogły stać się źródłem praw nabytych w rozumieniu konstytucyjnym. Przepis usuwa jedynie ewentualne wątpliwości interpretacyjne mogące powstać w odniesieniu do wpisów dokonanych w okresie, w którym praktyka orzecznicza prowadziła do przenoszenia tego rodzaju dokumentów do rejestru stanu cywilnego. Jego celem jest zapewnienie jednolitości i pewności stosowania prawa oraz spójności rejestru stanu cywilnego z konstytucyjnym i ustawowym wzorcem małżeństwa.

Odesłanie do okoliczności określonych w art. 107 pkt 3 i pkt 4 ustawy zmienianej w art. 1 zapewnia, że zakres przedmiotowy przepisu przejściowego pokrywa się z zakresem przesłanek odmowy transkrypcji wprowadzanych niniejszą ustawą na przyszłość. Dzięki temu wpisy dokonane przed jej wejściem w życie oraz dokumenty przedkładane do transkrypcji po tej dacie podlegają jednolitej ocenie materialnej, co eliminuje zróżnicowanie sytuacji prawnej w zależności wyłącznie od momentu dokonania czynności rejestrowej.

5. Zmiana w ustawie Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Regulacje w ustawie – Prawo o aktach stanu cywilnego oraz w ustawie – Prawo prywatne międzynarodowe zamykają drogę przenikania do polskiego porządku prawnego skutków zagranicznych „małżeństw” jednopłciowych na poziomie rejestrowym (transkrypcja) oraz kolizyjnoprawnym (stosowanie prawa obcego i uznawanie orzeczeń

sądów państw obcych). Nie rozstrzygają one natomiast wprost o dopuszczalności przysposobienia dziecka przez osobę pozostającą w związku jednopłciowym, dokonywanego przed polskim sądem opiekuńczym na podstawie prawa polskiego. Łukę tę wypełnia projektowana zmiana art. 114¹ KRiO.

Projektowany § 3 wprowadza dwie negatywne przesłanki przysposobienia. Pierwsza (pkt 1) obejmuje wszelkie sformalizowane związki jednopłciowe zawarte zgodnie z prawem obcym – od „małżeństw”, przez zarejestrowane partnerstwa, po inne instytucje tego rodzaju – niezależnie od zakresu skutków prawnych, jakie obce prawo z takim związkiem wiąże. Kryterium stanowi sam fakt formalnej rejestracji związku, łatwo weryfikowalny na podstawie zagranicznych dokumentów; z perspektywy aksjologii projektu, którą jest ochrona dobra dziecka, nie ma uzasadnienia różnicowanie „silniejszych” i „słabszych” form rejestracji. Drugą przesłanką (pkt 2) jest prowadzenie z osobą tej samej płci wspólnego gospodarstwa domowego z jednoczesnym pozostawaniem z nią w relacji wykraczającej poza więź rodzinną lub koleżeńską.

Projektowane § 4 i § 5 zawierają regulację dowodową przesłanki określonej w § 3 pkt 2. Osoba ubiegająca się o przysposobienie składa przed sądem opiekuńczym oświadczenie o niepozostawaniu w stosunkach wymienionych w § 3 (§ 4), przy odpowiednim zastosowaniu art. 172 ust. 8 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, regulującego już dziś analogiczne oświadczenia składane przed ośrodkiem adopcyjnym. Sąd bada okoliczności, o których mowa w § 3 pkt 2 (prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego oraz charakter łączącej strony relacji) wyłącznie w razie powzięcia uzasadnionych wątpliwości co do prawdziwości oświadczenia, a badanie to nie obejmuje ustalania orientacji seksualnej (§ 5). Projektowany § 6 rozciąga przesłanki z § 3 na przysposobienie wspólne oraz przysposobienie dziecka małżonka.

6. Zmiana w ustawie Prawo prywatne międzynarodowe

Projekt przewiduje wprowadzenie dodatkowej, szczegółowej klauzuli porządku publicznego (projektowany art. 48 ust. 2 p.p.m.), która *expressis verbis* wyklucza możliwość stosowania przepisów prawa obcego w zakresie, w jakim dotyczyłyby stosunków rodzinnych lub opiekuńczych między osobami tej samej płci, oraz uznawania w Rzeczypospolitej Polskiej skutków prawnych orzeczeń sądów państw obcych wydanych na podstawie takich przepisów. Modyfikacja ta jest również zbieżna z dotychczasową formułą ustawy, w której znajdują się już przepisy wyłączające stosowanie prawa obcego, np. w przypadku orzekania o ubezwłasnowolnieniu czy stwierdzeniu zgonu.

Zdanie pierwsze projektowanego art. 48 ust. 2 p.p.m. — operujące kryterium podmiotowym (stosunki rodzinne lub opiekuńcze między osobami tej samej płci), a nie systematycznym (przepisy o związkach jednopłciowych w obcym porządku prawnym) — zostało świadomie zrehabilitowane w sposób działający niezależnie od techniki legislacyjnej obranej przez państwo obce.

Zdanie drugie projektowanego art. 48 ust. 2 p.p.m. wyłącza uznawanie skutków prawnych zagranicznych orzeczeń sądowych wydanych na podstawie wyłączonych w zdaniu pierwszym przepisów. Stanowi to **lex specialis** wobec ogólnych zasad

uznawania zagranicznych orzeczeń sądowych z art. 1145 KPC. Ograniczenie zakresu zdania drugiego wyłącznie do „orzeczeń sądów państw obcych” wynika z jednoznacznego rozgraniczenia kompetencji między art. 48 ust. 2 PPM a przepisami ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego. Pierwszy z tych przepisów obejmuje drogę kolizyjnoprawną (stosowanie obcego prawa) oraz drogę uznawania zagranicznych orzeczeń sądowych; uznawanie zagranicznych dokumentów stanu cywilnego (transkrypcja) regulują natomiast przesłanki odmowy określone w art. 107 pkt 3 i pkt 4 tej ustawy.

7. Zmiany w ustawie o cudzoziemcach

Pożądana jest także modyfikacja przepisów ustawy o cudzoziemcach, które dotyczą zezwolenia na pobyt czasowy (art. 160 i 187) oraz zgody na pobyt ze względów humanitarnych (art. 348). Wymienione przepisy w proponowanym brzmieniu w większym stopniu będą gwarantować poszanowanie norm wyrażonych w art. 18 Konstytucji oraz zapewniać spójność polskiego systemu prawnego na poziomie ustawowym.

We wszystkich czterech nowelizowanych przepisach projekt odwołuje się do znanych w europejskiej tradycji prawniczej pojęć pokrewieństwa i powinowactwa, które należy rozumieć zgodnie z normami polskiego prawa zawartymi w KRiO. Zgodnie z art. 617 KRiO krewnymi w linii prostej są osoby, z których jedna pochodzi od drugiej, a krewnymi w linii bocznej osoby posiadające wspólnego przodka, a niebędące krewnymi w linii bocznej. Natomiast stosunek powinowactwa zgodnie z art. 618 KRiO obejmuje stosunek prawnorodzinny łączący małżonka z krewnymi drugiego małżonka.

Zmianie ulegać ma sformułowanie jednej z przesłanek udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy lub zgody na pobyt ze względów humanitarnych, która określa zakres podmiotowy pojęcia rodziny cudzoziemca. Obecne brzmienie ustawy o cudzoziemcach odwołuje się do pojęcia życia rodzinnego w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. Projekt zakłada zastąpienie tych sformułowań przesłanką istnienia więzi pokrewieństwa lub powinowactwa w rozumieniu KRiO. Proponowana zmiana zwiększy też wymiennie stopień jasności i jednoznaczności przepisów regulujących kwestie pobytu cudzoziemców i ich rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Pozostałe elementy regulacji, które dotyczą zezwolenia na pobyt czasowy i zgody na pobyt ze względów humanitarnych pozostają bez zmian.

8. Skutki finansowe proponowanych zmian

Proponowane zmiany nie stanowią obciążenia dla budżetu państwa ani dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Postępowania sądowe przewidziane w przepisie przejściowym (art. 5) będą prowadzone w ramach istniejących struktur sądownictwa powszechnego, w trybie postępowania nieprocesowego, bez konieczności tworzenia nowych jednostek organizacyjnych.

9. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Projekt nie narusza prawa Unii Europejskiej. Zgodnie z art. 3 i 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej materia prawa małżeńskiego i rodzinnego nie należy

do kompetencji przyznanych Unii w Traktatach i pozostaje w wyłącznej gestii państw członkowskich. Zgodnie z art. 5 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej „Unia działa wyłącznie w granicach kompetencji przyznanych jej przez Państwa Członkowskie w Traktatach do osiągnięcia określonych w nich celów. Wszelkie kompetencje nieprzyznane Unii w Traktatach należą do Państw Członkowskich.”

Dodatkowo, zgodnie z Protokołem (nr 30) w sprawie stosowania Karty praw podstawowych Unii Europejskiej do Polski i Zjednoczonego Królestwa – stanowiącym integralną część prawa pierwotnego UE i obecnie znajdującym zastosowanie wyłącznie do Rzeczypospolitej Polskiej – Karta nie rozszerza zdolności Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ani sądów polskich do uznania, że przepisy ustawowe Rzeczypospolitej Polskiej są niezgodne z prawami i zasadami w niej potwierdzonymi (art. 1 ust. 1 Protokołu).

Wyrok TSUE z dnia 25 listopada 2025 r. w sprawie C-713/23, na który powołują się obecnie organy administracji w celu uzasadnienia zmian praktyki stosowania prawa, został wydany *ultra vires* – z przekroczeniem kompetencji przyznanych Unii w Traktatach – i tym samym, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego (m.in. wyroki K 18/04, P 7/20, K 3/21), nie jest objęty zasadą pierwszeństwa prawa unijnego.